

cum in prima partitione causæ erit simpliciter expositum, distribuetur eo tempore commodissime, cum ad ipsum ventum erit explicandum in causæ dictione post partitionem. Atque illud quoque pertinet ad paucitatem, ne aut plura, quam factis est, demonstratos nos dicamus, hoc modo: Ostendam, adversarios, quod arguimus, & potuisse facere, & voluisse, & fecisse. Nam fecisse, ostendere satis est. Aut, cum in causa partitio nulla sit, & cum simplex quiddam agatur, tamen utamur distributione: idque perraro potest accidere. Ac sunt alia quoque præcepta partitionum, quæ ad hunc usum oratorium non tantopere pertinent: quæ versantur in Philosophia, ex quibus hæc ipsa transtulimus, quæ convenire videbantur: quorum nihil in cæteris artibus inveniebamus.

Atque his de partitione præceptis, in omni dictione meminisse oportebit, ut & prima quæque pars, ut exposita est in partitione, sic ordine transigatur: & omnibus explicatis, peroratum sit, hoc modo, ut ne quid posterius præter conclusionem inferatur. Partitur apud Terentium breviter & commode senex in Andria, quæ cognoscere libertum velit:

Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum

Cognosces, & quid facere in hac re te velim 59.

Itaque quemadmodum in partitione proposuit, ita narrat, primum gnati vitam:

Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,

Liberius vivendi fuit potestas.

Deinde suum consilium: *Et nunc id operam do*. Deinde quid Sosiam velit facere, id quod postremum posuit in partitione, postremum dicit:

Nunc tuum est officium.

Quemadmodum igitur hic & ad primam quamque partem primum accessit, & omnibus absolutis, finem dicendi fecit, sic nobis placet, & ad singulas partes accedere, & omnibus absolutis, perorare. Nunc de confirmatione deinceps, ita ut ordo ipse postulat, præcipiendum videtur.

XXIV. Confirmatio est, per quam argumentando, nostræ
causæ

59 *Eo pacto*] Terent. Andr. l. 1. 2.

causæ fidem, & auctoritatem, & firmamentum adjungit oratio. Hujus partis certa sunt præcepta, quæ in singula causarum genera dividuntur. Verumtamen non incommodum videtur, quandam silvam, atque materiam universam ante permittam, & consulam exponere omnium argumentationum: post autem tradere, quemadmodum unumquodque genus causæ, omnibus hinc argumentandi rationibus tractis, confirmari oporteat. Omnes res argumentando confirmantur, aut ex eo, quod personis, aut ex eo, quod negotiis est attributum. Ac personis has res attributas putamus, nomen, naturam, victum, fortunam, habitum, affectionem, studia, consilia, facta, casus, orationes. Nomen est, quod unicuique personæ datur, quo suo quæque proprio & certo vocabulo appellatur. Naturam ipsam definire difficile est: partes autem ejus enumerare eas, quarum indigemus ad hanc præceptionem, facilius est. Hæ autem partim divino, partim mortali in genere versantur. Mortalium autem pars in hominum, pars in bestiarum genere numeratur. Atque hominum genus & in sexu consideratur, virile, an muliebre sit: & in natione, patria, cognitione, ætate. Natione, Grajus, an Barbarus 60; patria, Atheniensis, an Lacedæmonius; cognitione, quibus majoribus, quibus consanguineis: ætate, puer, an adolescens, natu grandior, an senex.

Præterea commoda, & incommoda considerantur ab natura data animo, aut corpori, hoc modo: Valens, an imbecillus; longus, an brevis; formosus, an deformis; velox, an tardus sit; acutus, an hebetior; memor, an obliviosus; comis, officiosus, pudens, patiens, an contra. Et omnino quæ a natura data animo & corpori considerabuntur, in natura consideranda sunt. Nam quæ industria comparantur, ad habitum pertinent, de quo posterius dicendum est.

XXV. In victu considerare oportet, apud quem, & quo more, & cujus arbitratu sit educatus, quos habuerit artium liberarium magistrorum, quos vivendi præceptores, quibus amicis utatur,

D 2 tur,

60 *Barbarus*] Dicebatur quisquis Græcus non erat, ut ait Festus. Hinc *barbare* pro *Phileto scriptis*, Plautus *veritè barbare*. Latine dixit Plautus in Prologo Trinummii: Idem fere in Prol. Afinariz. *Proffens*.

tur, quo in negotio, quaestu, artificio sit occupatus: quo modo rem familiarem administret, qua consuetudine domestica sit. In fortuna quaeritur, servus sit, an liber: pecuniosus, an tenuis: privatus, an cum potestate: si cum potestate, jure, an injuria: felix, clarus, an contra: quales liberos habeat. Ac si de non vivo quaeretur, etiam quali morte sit affectus, erit considerandum.

Habitus⁶¹ autem appellamus, animi, aut corporis constantem, & absolutam aliqua in re perfectionem; ut virtutis, aut artis perceptionem alicujus, aut quamvis scientiam. Et item corporis aliquam commoditatem, non natura datam, sed studio & industria partam. Affectio, est animi, aut corporis ex tempore, aliqua de causa, commutatio, ut laetitia, cupiditas, metus, molestia, morbus, debilitas, & alia, quae genere in eodem reperiuntur. Studium autem, est animi assidua, & vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluntate occupatio, ut philosophia, poëtica, geometria, literarum. Consilium, est aliquid faciendi, aut non faciendi vere excogitata ratio. Facta autem, & casus, & orationes tribus ex temporibus considerabuntur: quid fecerit, aut quid ipsi acciderit, aut quid dixerit: aut quid faciat, quid ipsi accidat, quid dicat: aut quid facturus sit, quid ipsi casurum sit, qua sit usus oratione. Ac personis quidem haec videntur esse attributa.

XXVI. Negotiis autem quae sunt attributa, partim sunt continentia cum ipso negotio, partim in gestione negotii considerantur, partim adjuncta negotio sunt, partim gestum negotium consequuntur. Continentia cum ipso negotio sunt ea, quae semper affixa esse videntur ad rem, neque ab ea possunt separari. Ex his prima est brevis complexio totius negotii, quae summam continet facti, hoc modo: Parentis occisio, patriae proditio. Deinde causa ejus summæ, per quam, & quomobrem, & cujus rei causa factum sit, quaeritur. Deinde ante rem gestam quae facta sunt, continenter usque ad ipsum negotium. Deinde in ipso gerendo negotio quid actum sit. Deinde, quid postea factum sit.

In

⁶¹ Habitus] ἡθὺς ἕνῃ eodem sensu Graeci dicunt. Vide Quintilian. pag. 619. not. 2. & 3. Capper.

In gestione autem negotii, qui locus secundus erat de iis, quae negotiis attributa sunt, quaeretur locus, tempus, modus, occasio, facultas. Locus consideratur, in quo res gesta sit, ex opportunitate, quam videatur habuisse ad negotium administrandum. Ea autem opportunitas quaeritur ex magnitudine, intervallo, longinquitate, propinquitate, solitudine, celebritate, natura ipsius loci, & vicinitate totius regionis. Ex his etiam attributionibus: facer, an profanus: publicus, an privatus: alienus, an ipse, de quo agitur, locus sit, an fuerit.

Tempus autem est, id quo nunc utimur, (nam ipsum quidem generaliter definire difficile est) pars quaedam aeternitatis cum alicujus annui, mensuram, ⁶² diurni, nocturnive spatii certa significatione. In hoc & quae praeterierunt, considerantur, & eorum ipsorum, quae propter vetustatem obsoleverunt, ut incredibilia videantur, & jam in fabularum numerum reputantur: & quae jam diu gesta, & a memoria nostra remota, tamen faciant fidem, vere tradita esse, quod eorum monumenta certa in literis exsint: & quae nuper gesta sint, quae scire plerique possint: & item quae insint in praesentia, & quae maxime fiant, & quae consequantur. In quibus potest considerari, quid ocyus, & quid serius futurum sit. Et item communiter in tempore perspiciendo longinquitas ejus est consideranda. Nam saepe oportet commetiri cum tempore negotium, & videre, poteritne aut magnitudo negotii, aut multitudo rerum in eo transigi tempore. Consideratur autem tempus & anni, & mensis, & diei, & noctis, & vigiliae, & horae, & in aliqua parte alicujus horum.

XXVII. Occasio autem est pars temporis, habens in se alicujus rei idoneam faciendi, aut non faciendi opportunitatem. Quare cum tempore hoc differt. Nam genere quidem utrumque idem esse intelligitur: verum in tempore spatium quodammodo declaratur, quod in annis, aut in anno, aut in aliqua anni parte spectatur: in occasione, ad spatium temporis, faciendi quaedam opportunitas intelligitur adjuncta. Quare cum genere

⁶² Mensuram] Priscianum si audias, non *tus taciturus*, mensis *mensuram*. Sic enim *mensuram*, sed *mensuram* legeris. Quercus, Cicero in primo Rhetor. Muretus. ait; etiam *quercus*, *corylus colurna*, *taci-*

genere idem sit, sit aliud, quod parte quadam, & specie, ut diximus, differat. Hæc distribuitur in tria genera, publicum, commune, singulare. Publicum est, quod civitas universa aliqua de causa frequentat, ut ludi, dies festus, bellum. Commune, quod accidit omnibus eodem fere tempore, ut messis, vindemia, calor, frigus. Singulare autem est, quod aliqua de causa privatim solet alicui accidere, ut nuptiæ, sacrificium, funus, convivium, somnus.

Modus autem est, in quo, quemadmodum, & quo animo factum sit, quæritur. Ejus partes sunt, prudentia & imprudentia. Prudentiæ autem ratio quæritur ex iis, quæ clam, palam, vi, persuasione fecerit. Imprudentia autem in purgationem confertur, cujus partes sunt incientia, casus, necessitas: & in affectionem animi, hoc est, molestiam, iracundiam, amorem, & cætera, quæ in simili genere versantur.

Facultates sunt, aut quibus facilius fit, aut sine quibus ali- quid confici non potest.

XXVIII. Adjunctum autem negotio id intelligitur, quod majus, & quod minus, & quod simile erit ei negotio, quo de agitur, & quod æque magnum, & quod contrarium, & quod disparatum, & genus, & pars, & eventus.

Majus, & minus, & æque magnum, ex vi, & ex numero, & ex figura negotii, sicut ex statura corporis, consideratur. Simile autem ex specie comparabili: comparabile autem ex conferenda, atque assimilanda natura judicatur. Contrarium est, quod positum in genere diverso, ab eodem, cui contrarium esse dicitur, plurimum distat, ut frigus calori, vitæ mors. Disparatum ⁶³ autem est id, quod ab aliqua re per oppositionem negationis separatur, hoc modo: sapere, & non sapere. Genus est, quod partes aliquas amplectitur, * ut cupiditas. Pars est, quæ subest generi, ut amor, avaritia. Eventus, est alicujus

⁶³ Disparatum autem est id. Disparata vocat Tullius quæ hujus ætatis Dialectici *contradictoria* vocarunt, id est, ea quæ cum negationis oppositione enunciantur. Nostri autem Logici ea *disparata* dicunt, quæ cum nec relativa sint, nec privativa, nec contraria, nec contradictoria, tamen inter se

discrepant; ut *homo & lapis*. Tullianam locutionem usu suo comprobavit Quintilian. lib. 5. cap. 11. pag. 314. ubi vide Turnebianum commentatoris notam 156. Capper.

* Ut cupiditas. Lamb. Ut cupiditas amorem, avaritiam. Pars est ..... avaritia cupiditati.

alicujus exitus negotii, in quo quæri solet, quid ex quaque re evenierit, eveniat, eventurumque sit. Quare hoc in genere, ut commodius, quid eventurum sit, ante animo colligi possit, quid quaque ex re soleat evenire, considerandum est, hoc modo: Ex arrogantia odium, ex insolentia arrogantia.

Quarta autem pars est ex iis, quas negotiis dicebamus esse attributas, consecutio. In hac eæ res quaruntur, quæ gestum negotium consequuntur. Primum, quod factum est, quo id nomine appellari conveniat. Deinde, ejus facti qui sint principes & inventores, qui denique auctoritatis ejus, & inventionis comprobatores, atque æmuli. Deinde eque ea de re, aut ejus rei sit lex, consuetudo, actio, judicium, scientia, artificium. Deinde natura ejus evenire vulgo soleat ⁶⁴, an insolenter ac raro. Postea homines id sua auctoritate comprobare, an offendi in his consueverint; & cætera, quæ factum aliquid similiter confestim, aut ex intervallo solent consequi. Deinde postremo attendendum est, num quæ res ex iis rebus, quæ sunt positæ in partibus honestatis, aut utilitatis, consequantur: de quibus in deliberativo genere causæ distinctius erit dicendum. Ac negotiis quidem fere res eæ, quas commemoravimus, sunt attributæ.

XXIX. Omnis autem argumentatio, quæ ex iis locis, quos commemoravimus, sumetur, aut probabilis, aut necessaria debet esse. Etenim, ut breviter describamus, argumentatio videtur esse inventum aliquo ex genere, rem aliquam aut probabiliter ostendens, aut necessarie demonstrans. Necesarie demonstratur ea, quæ aliter ac dicuntur, nec fieri, nec probari possunt, hoc modo: Si peperit, cum viro concubuit. Hoc genus argumentandi, quod in necessaria demonstratione versatur, maxime tractatur in dicendo, aut per complexionem, aut per enumerationem, aut per simplicem conclusionem.

Complexio est ⁶⁵, in qua, utrum concesseris, reprehendetur, ad hunc modum: Si improbus est, cur uteris? si probus, cur

⁶⁴ Deinde natura ejus evenire vulgo soleat. Victorinus Rhetor, ut ex vetusto illius codice intellexi, legebat: Deinde quid ex natura ejus evenire vulgo soleat. Optime. Muretus.

⁶⁵ Complexio est. Quod argumentandi ge-

mus vulgo *dilemma*, *ἔκθεσις*, dicitur. Tullianam loquendi formulam secuti sunt Ascenius Padianus, Anonymus Ciceronianarum orationum interpres, & Servius ad lib. 2. *Æneid.* 627. Capper.

cur accusas? Enumeratio est, in qua, pluribus rebus expofitis, & cæteris infirmatis, una reliqua necessario confirmatur, hoc pacto: Necessè est aut inimicitiarum causa ab hoc esse occisum, aut metu, aut spe, aut alicujus amici gratia; aut si horum nihil est, ab hoc non esse occisum. Nam sine causa maleficium susceptum esse non potest. Sed neque inimicitia fuerunt, nec metus ullus, nec spes, ex morte illius, alicujus commodi, neque ad amicum hujus aliquem mors illius pertinebat. Relinquitur igitur, ut ab hoc non sit occisus. Simplex autem conclusio ex necessaria consecutione conficitur, hoc modo: Si vos me istud eo tempore fecisse dicitis, ego autem eo ipso tempore trans mare fui: relinquitur, ut id, quod dicitis, non modo non fecerim, sed ne potuerim quidem facere. Atque hoc diligenter videre oportebit, ne quo pacto genus hoc refelli possit, & ne confirmatio modum in se argumentationis solum habeat, & quandam similitudinem necessaria conclusionis, verum ipsa argumentatio ex necessaria ratione consistat.

Probabile autem est id, quod fere fieri solet, aut quod in opinione positum est, aut quod habet in se ad hæc quandam similitudinem, sive id falsum est, sive verum. In eo genere, quod fere solet fieri, probabile hujusmodi est: Si mater est, diligit filium: si avarus est, negligit jusjurandum. In eo autem, quod in opinione positum est, hujusmodi sunt probabilia: Impiis apud inferos pœnas esse præparatas; Eos, qui philosophia dent operam, non arbitrari deos esse.

XXX. Similitudo autem in contrariis, & paribus, & in iis rebus, quæ sub eandem cadunt rationem, maxime spectatur. In contrariis, hoc modo: Nam si iis, qui imprudentes læserunt, ignoscitur convenit, iis, qui necessario profuerunt, haberi gratiam non oportet. Ex pari, sic: Nam ut locus sine portu navibus esse non potest tutus; sic animus sine fide stabilis amicis non potest esse. In iis rebus, quæ sub eandem rationem cadunt, hoc modo probabile consideratur: Nam si Rhodiis turpe ^{pe} non est portorium locare, ne Hermacreonti quidem turpe

⁶⁶ Si Rhodiis turpe non est] Locus ex Aristotele, Rhet. lib. 11. cap. 25. ubi nescio quis Diomedo publicanus accusatus, quod redimendis publicis vestigalibus rem familiarem

pe est conducere. Hæc tum vera sunt, hoc pacto: Quoniam cicatrix est, fuit vulnus; tum verisimilia, hoc modo: Si multus erat in calceis pulvis, ex itinere eum venire oportebat. Omne autem, ⁶⁷ (ut certas quasdam in partes distribuamus,) probabile, quod sumitur ad argumentationem, aut signum est, aut credibile, aut judicatum, aut comparabile.

Signum est, ⁶⁸ quod sub sensum aliquem cadit, & quiddam significat, quod ex ipso profectum videtur, quod aut ante fuerit, aut in ipso negotio, aut post sit consecutum, & tamen indiget testimonii, & gravioris confirmationis; ut cruor, fuga, pallor, pulvis, & quæ his sunt similia. Credibile est, quod sine ullo teste, auditoris opinione firmatur, hoc modo: Nemo est, qui non liberos suos incolumes & beatos esse cupiat. Judicatum, est res assensione aut auctoritate, aut iudicio alicujus, aut aliquorum comprobata. Id tribus in generibus spectatur, religioso, communi, approbato. Religiosum est, quod jurati legibus judicarunt. Commune est, quod omnes vulgo probarunt, & secuti sunt, hujusmodi: ut majoribus natu assurgatur, ut supplicium misereatur ⁶⁹. Approbatum est, quod homines, cum dubium esset, quale haberi oporteret, sua constituerunt auctoritate: velut Gracchi patris factum, ⁷⁰ quem populus Romanus ob id, quod inficente collega in censura nihil gessit, post censuram consulem fecit.

Tom. I. E Com-

liarem amplificaret, ita causam peroravit: Si vobis turpe non est vestigalia vendere, neque publicanis ea redimere turpe fuerit. Præterea.

⁶⁷ Omne autem ..... probabile] De probabilitibus quæ dicitur dicuntur, agit Quintilianus, lib. 5. cap. 10. pag. 284. & seq. Cap. peroveneris.

⁶⁸ Signum est quod] Σημειον. De signis hæc habet Quint. lib. 3. cap. 9. pag. 278. Eorum (nempe signorum) alia sunt que necessaria sunt, quæ Greci vocant τεκμηρια, alia non necessaria, quæ τερα. Idem.

⁶⁹ Ut supplicium misereatur] Misereatur potius passive & impersonaliter; quod raram est. Lambinus.

⁷⁰ Velut Gracchi patris factum] C. Claudius Appius Pulcher, & T. Sempronius Gracchus Censores, cum, in Equitibus recensendis, multis equos admississent, publica invidia, annitentibus Tribunis plebis, flagrant. Odiosior omnibus Appius populari sententia unus damnandus erat. Gracchus conceptis verbis juravit, si quid in Collegam decerneretur, non expectato de se iudicio, comitem exilii futurum. Confians Gracchi integritas populum ad absolvendum Appium commovit, anno U. C. DLXXXV. Pighius, ex asteriscis, qui in antiquis libris notantur, locum hunc truncum arbitratur, & sic fere supplendum conjicit. Velut Gracchi patris factum, Collegam reum non deserentis, sed utriusque causam unam esse volentis. Quæ populari Romano ob id factum, & quod inficente Collega in censura nihil gessit, post Censuram iterum Consulem fecit. Præterea.

dis, multis equos admississent, publica invidia, annitentibus Tribunis plebis, flagrant. Odiosior omnibus Appius populari sententia unus damnandus erat. Gracchus conceptis verbis juravit, si quid in Collegam decerneretur, non expectato de se iudicio, comitem exilii futurum. Confians Gracchi integritas populum ad absolvendum Appium commovit, anno U. C. DLXXXV. Pighius, ex asteriscis, qui in antiquis libris notantur, locum hunc truncum arbitratur, & sic fere supplendum conjicit. Velut Gracchi patris factum, Collegam reum non deserentis, sed utriusque causam unam esse volentis. Quæ populari Romano ob id factum, & quod inficente Collega in censura nihil gessit, post Censuram iterum Consulem fecit. Præterea.

Comparabile autem est, quod in rebus diversis similem aliquam rationem continet. Ejus partes sunt tres; imago, collatio, exemplum⁷¹. Imago est oratio demonstrans corporum, aut naturarum similitudinem. Collatio est oratio, rem cum re ex similitudine conferens. Exemplum est, quod rem auctoritate, aut casu alicujus hominis, aut negotii confirmat, aut infirmat. Horum exempla, & descriptiones in præceptis elocutionis cognoscuntur.

Ac fons quidem confirmationis, ut facultas tulit, apertus est, nec minus dilucide, quam rei natura ferebat, demonstratus est. Quemadmodum autem quæque constitutio, & pars constitutionis, & omnis controversia, sive in ratione, sive in scripto versetur, tractari debeat, & quæ in quasque argumentationes conveniant, singillatim in secundo libro de unoquoque genere dicemus. In præsentia tantummodo numeros, & modos, & partes argumentandi confuse, & permixte dispersimus. Post descripte & electe in genus quodque causæ, quid cuique conveniat, ex hac copia digeremus.

Atque inveniri quidem omnis ex his locis argumentatio poterit: inventam exornari, & certas in partes distingui, & suavissimum est, & summe necessarium, & ab artis scriptoribus maxime neglectum. Quare & de ea præceptione nobis in hoc loco dicendum visum⁷² est, ut ad inventionem argumenti, absolutio quoque argumentandi adjungeretur. Et magna cum cura, & diligentia locus hic omnis considerandus est, quod non solum rei magna utilitas est, sed præcipiendi quoque summa difficultas.

XXXI. Omnis igitur argumentatio, aut per inductionem tractanda est, aut per ratiocinationem. Inductio est oratio⁷³, quæ rebus non dubiis captat assensionem ejus, quicum instituta est: quibus

⁷¹ Imago, collatio, exemplum] *Εἰκόνη, παρομοίωσις, ἢ ἐπιχρηστικὴ, ἢ παραδειγματισμὸς*, de quibus lege Quintil. lib. 5. cap. 11. pag. 307. 312. & quæ ibi annotata sunt. *Capparon.*

⁷² Visum] Hanc vocem omisit Græterus, non omittendam tamen. Meminerit vero lector, non hanc ante ditorum repetitionem esse, sed propositionem mox dicendam.

Cum enim locos exposuerit Cicero, ex quibus omnis inveniri possit argumentatio, confert se jam ad explicandum, quibus modis tractari quamque oporteat. *Oliværus.*

⁷³ Inductio est oratio, quæ] *Ἐπαγωγὴ*, de qua Quint. lib. 5. cap. 10. pag. 297. *Capparonærius.*

quibus assensionibus facit, ut illi dubia quædam res, propter similitudinem earum rerum, quibus assensit, probetur: velut apud Socraticum Æschinem⁷⁴ demonstrat Socrates, cum Xenophontis uxore, & cum ipso Xenophonte Aspasiam locutam. Dic mihi, quæso, Xenophontis uxor, si vicina tua melius habeat aurum, quam tu habes, utrum illius, an tuum malis? Illius, inquit. Quod si vestem, & cæterum ornatum muliebrem pretii majoris habeat, quam tu habes, tuumne, an illius malis? Illius vero, respondit. Age, inquit, si virum illa meliorem habeat, quam tu habes, utrumne tuum, an illius malis? Hic mulier erubuit.⁷⁵

Aspasia autem cum ipso Xenophonte sermonem instituit. Quæso, inquit, Xenophon, si vicinus tuus meliorem equum habeat, quam tuus est, tuumne equum malis, an illius? Illius, inquit. Quod si fundum meliorem habeat, quam tu habes, utrum tandem fundum habere malis? Illum, inquit, meliorem scilicet. Quod si uxorem meliorem habeat, quam tu habes, utrum illius malis? Atque hic Xenophon quoque ipse tacuit. Post Aspasia: Quoniam uterque vestrum, inquit, id mihi solum non respondit, quod ego solum audire volueram, egomet dicam, quid uterque cogitet. Nam & tu mulier optimum virum mavis habere, & tu Xenophon uxorem habere lætissimam maxime vis. Quare, nisi hoc perfeceritis, ut neque vir melior, neque femina lætior in terris sit, profecto id semper, quod optimum putabitis esse, multo maxime requiretis, ut & tu maritus sis quam optimæ mulieris, & hæc quam optimo viro nupta sit.

Hic cum rebus non dubiis esset assensum, factum est propter similitudinem, ut etiam illud, quod dubium videbatur, si quis separatim quæreret, ad pro certo, propter rationem rogandi, concederetur. Hoc modo sermonis plurimum Socrates usus est, propterea quod nihil ipse afferre ad persuadendum volebat, sed

E 2 ex

⁷⁴ Apud Socraticum Æschinem] Exemplum hoc sive *ἱστορικὴ ἐπαγωγὴ* adduxit Quintilian. lib. 5. cap. 11. pag. 308. *quædam* malis: nam id est improbum. At si referat illud esse, potuisset pudice respondere, male se virum suum talem esse, qualis melior esset.

⁷⁵ Hic mulier erubuit] Quintilianus, eodem loco: Mulier erubuit merito; male e-

ex eo, quod sibi ille dederat, quicum disputabat, aliquid conficere malebat, quod ille ex eo, quod jam concessisset, necessario approbare deberet.

XXXII. Hoc in genere præcipiendum nobis videtur, primum, ut illud quod inducemus per similitudinem, ejusmodi sit, ut sit necesse concedi. Nam ex quo postulabimus nobis illud, quod dubium sit, concedi; dubium esse id ipsum, quod inducimus, non oportebit. Deinde illud, cujus confirmandi causa fiet inductio, videndum est, ut simile iis rebus sit, quas res, quasi non dubias, ante induxerimus. Nam ante aliquid nobis concessum esse nihil proderit, si ei dissimile erit id, cujus causa illud concedi primum voluerimus. Deinde non intelligatur, quo spectent illæ primæ inductiones, & ad quem sint exitum perventurae. Nam qui videt, si ei rei, quæ primo rogetur, recte assenserit, illam quoque rem, quæ sibi displiceat, esse necessario concedendam, plerumque aut non respondendo, aut male respondendo longius procedere rogationem non sinit. Quare ratione rogationis imprudens ab eo, quod concessit, ad id, quod non vult concedere, deducendus est.

Extremum autem aut taceatur oportet, aut concedatur, aut negetur. Si negabitur, aut ostendenda est similitudo earum rerum, quæ ante concessæ sunt, aut alia utendum inductio. Si concedetur, concludenda est argumentatio. Si tacebitur, aut elicienda est responsio; aut, quoniam taciturnitas imitatur confessionem, pro eo, ac si concessum sit, concludere oportebit argumentationem. Ita fit hoc genus argumentandi tripartitum. Prima pars ex similitudine constat una, pluribusve. Altera ex eo, quod concedi volumus, cujus causa similitudines adhibita sunt. Tertia ex conclusione, quæ aut confirmat confessionem, aut, quid ex ea conficiatur, ostendit.

XXXIII. Sed quia non satis videbitur alicui dilucide demonstratum, nisi quod ex civili causarum genere exemplum subjecerimus: videtur hujusmodi quoque utendum exemplo, non quo præceptio differat; aut aliter hoc in sermone, atque in dicendo sit utendum: sed ut eorum voluntati satisfiat, qui, quod aliquo in loco viderint, alio in loco, nisi demonstratum est,

est, nequeunt cognoscere. Ergo in hac causa, quæ apud Græcos est pervagata, quod Epaminondas, Thebanorum imperator, ei, qui sibi ex lege prator successerat, exercitum non tradidit, & cum paucos ipse dies contra legem exercitum tenuisset, Lacedæmonios funditus vicit, poterit accusator argumentatione uti per inductionem, cum scriptum legis contra sententiam defendat, ad hunc modum: Si, Judices, id, quod Epaminondas ait legis scriptorem sensisse, adscribat ad legem, & addat exceptionem hanc, EXTRA QUAM SI QUIS REIPUBLICÆ CAUSA EXERCITUM NON TRADIDERIT, patiemi? non opinor. Quod si vosmetipsi, quod a vestra religione & sapientia remotissimum est, istius honoris causa hanc eandem exceptionem, injussu populi, ad legem adscribi jubeatis, populus Thebanus patietur id fieri? profecto non patietur. Quod ergo adscribi ad legem nefas est, id sequi, quasi adscriptum sit, reſtum vobis videatur? Novi vestram intelligentiam, non potest ita videri, Judices. Quod si literis corrigi neque ab illo, neque a vobis scriptoris voluntas potest; videte ne multo indignius sit, id re & judicio vestro mutari, quod ne verbo quidem commutari potest.

Ac de inductione quidem satis in præsentia dictum videtur. Nunc deinceps ratiocinationis vim, & naturam consideremus.

XXXIV. Ratiocinatio, ⁷⁶ est oratio ex ipsa re probabile aliquid eliciens, quod expositum & per se cognitum, sua se vi & ratione confirmet. Hoc de genere qui diligentius considerandum putaverunt, cum idem usu dicendi sequerentur, paulum in præcipiendi ratione disenserunt. Nam partim quinque ejus partes esse dixerunt; partim non plus, quam in tres partes posse distribui putaverunt. Eorum controversiam non incommo- dum videtur cum utrorumque ratione exponere. Nam & brevis est, & non ejusmodi, ut alteri prorsus nihil dicere putentur, & locus hic nobis in dicendo minime negligendus videtur.

Qui putant in quinque distribui partes oportere, ajunt primum

⁷⁶ *Ratiocinatio, est oratio*] Ratiocinationis nomine complectitur hic Tullius omnia, quæ Greci *ῥητορικὰ*, *ἑπισημῶν*, & *ῥητορικῶν* vocant, quanquam apud illos est aliqua horum nominum differentia, etiamvis eodem fere tendit. Verbis utor Quintiliani, qui de his copiose agit lib. 5. cap. 10. *Capitulum*.

mum convenire exponere summam argumentationis, ad hunc modum: Melius accurantur, quæ consilio geruntur, quam quæ sine consilio administrantur. Hanc primam partem numerant. Eam deinceps rationibus variis, & quam copiosissimis verbis approbari putant oportere, hoc modo: Domus ea, quæ ratione regitur, omnibus instructor est rebus, & apparator, quam ea, quæ temere, & nullo consilio administratur. Exercitus is, cui præpositus est sapiens & callidus imperator, omnibus partibus commodius regitur, quam is, qui stultitia, & temeritate alicujus administratur. Eadem navigii ratio est: nam navis optime cursum conficit ea, quæ scientissimo gubernatore utitur.

Cum propositio sit ⁷⁷ hoc pacto approbata, & duæ partes transierint ratiocinationis, tertia in parte ajunt, quod offendere velis, id ex vi propositionis oportere assumere, hoc pacto: Nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus, administratur.

Hujus assumptionis ⁷⁸ quarto in loco aliam porro inducunt approbationem, hoc modo: Nam & signorum ortus & obitus definitum quandam ordinem servant, & annuæ commutationes, non modo quadam ex necessitate semper eodem modo sunt, verum ad utilitates quoque rerum omnium sunt accommodatæ, & diurnæ, nocturnæque vicissitudines, nulla in re unquam mutata quidquam nocuerunt. Quæ signo sunt omnia, non mediocri quodam consilio naturam mundi administrari.

Quinto inducunt loco complexionem eam, ⁷⁹ quæ aut id infert solum, quod ex omnibus partibus cogitur, hoc modo: Consilio igitur mundus administratur: aut unum in locum cum conduxerit breviter propositionem & assumptionem, id adjungit, quod ex his conficiatur, ad hunc modum: Quod si melius

⁷⁷ Cum propositio sit etc.] Propositionis vocabulo Tullius eam intelligit, quam in scholis vulgo *Majorem* vocant: eandem Quintilianus *intentionis* nomine designat lib. 5. cap. 14. pag. 337. ubi vide Notas. *Idem.*

⁷⁸ Hujus assumptionis] Quam *Minorem* appellare solent scholastici, & Quintilianus aliquando *Rationem* vocat. Ipsum lege lib.

5. cap. 14. *Idem.*

⁷⁹ Complexionem eam] In præcedentibus complexio Ciceroni erat ea ratiocinandi formula, cui nomen dilemma, *Diagonæ*. Sed hoc in loco complexionis nomine argumenti conclusionem, ut nunc loquimur, intelligit; quam & connexionem appellat Quintil. loco mox indicato. *Idem.*

lius geruntur ea, quæ consilio, quam quæ sine consilio administrantur: nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus administratur: consilio igitur mundus administratur. Quinquepartitam igitur hoc pacto putant esse argumentationem.

XXXV. Qui autem tripartitam esse dicunt, ii non aliter putant tractari oportere argumentationem, sed partitionem horum reprehendunt. Negant enim neque a propositione, neque ab assumptione approbationes earum separari oportere; neque propositionem absolutam, neque assumptionem sibi perfectam videri, quæ approbatione confirmata non sit. Quare quas illi duas partes numerant, propositionem & approbationem, sibi unam partem videri, propositionem: quæ si approbata non sit, propositio non sit argumentationis. Item, quæ ab illis assumptio, & assumptionis approbatio dicitur, eandem sibi assumptionem solam videri. Ita fit, ut eadem ratione argumentatio tractata, aliis tripartita, aliis quinquepartita videatur. Quare eventit, ut res non tam ad usum dicendi pertineat, quam ad rationem præceptionis.

Nobis autem commodior illa partitio videtur esse, quæ in quinque partes distributa est, quam omnes ab Aristotele & Theophrasto profecti maxime secuti sunt. Nam quemadmodum illud superius genus argumentandi, quod per inductionem sumitur, maxime Socrates, & Socratici tractaverunt: sic hoc, quod per ratiocinationem expolitur, summe est ab Aristotele, atque a Peripateticis, & Theophrasto frequentatum; deinde a rhetoribus iis, qui elegantissimi, atque artificiosissimi putati sunt. Quare autem nobis illa magis partitio probetur, dicendum videtur, ne temere secuti putemur: & breviter dicendum, ne in hujusmodi diutius, quam ratio præcipiendi postulat, commoremur.

XXXVI. Si quadam in argumentatione satis est uti propositione, & non oportet adungere approbationem propositioni; quadam autem in argumentatione infirma est propositio, nisi adjuncta sit approbatio; separatim quiddam est a propositione approbatio. Quod enim adjungi & separari ab aliquo potest,

id non potest idem esse, quod est id, ad quod adjungitur, & a quo separatur. Est autem quædam argumentatio, in qua propositio non indiget approbatione; & quædam, in qua nihil valet absque approbatione, ut ostendemus. Separata est igitur a propositione approbatio. Ostendemus autem id, quod polliciti sumus, hoc modo: Quæ propositio in se quiddam continet perspicuum, eo quod constare inter omnes necesse est, hanc velle approbare & firmare nihil attinet. Ea est hujusmodi: Si, quo die ista cædes Romæ facta est, ego Athenis eo die fui, interesse in cæde non potui. Hoc quia perspicue verum est, nihil attinet approbari. Quare assumi statim oportet, hoc modo: Fui autem Athenis eo die. Hoc si non constat, indiget approbationis: qua inducta, complexio consequetur: Igitur in cæde interesse non potui. Est igitur quædam propositio, quæ non indiget approbatione. Nam esse quidem quædam, quæ indigeat, quid attinet ostendere, quod cuius facile perspicuum est? Quod si ita est, ex hoc, & ex eo, quod proposueramus, hoc conficitur, separatim esse quiddam a propositione approbationem. Si autem ita est, falsum est non esse plus, quam argumentationem.

Simili modo liquet alteram quoque approbationem separatam esse ab assumptione. Nam si quædam in argumentatione satis est uti assumptione, & non oportet adjungere approbationem assumptioni; quædam autem in argumentatione infirma est assumptio, nisi adjuncta sit approbatio: separatim quiddam est extra assumptionem approbatio. Est autem argumentatio quædam, in qua assumptio non indiget approbationis; quædam autem, in qua nihil valet sine approbatione, ut ostendemus. Separata est igitur ab assumptione approbatio.

Ostendemus autem id, quod polliciti sumus, hoc modo: Quæ perspicuam omnibus veritatem continet assumptio, nihil indiget approbationis. Ea est hujusmodi: Si oportet sapere, dare operam Philosophiæ convenit. Hæc propositio indiget approbationis. Non enim perspicua est, neque constat inter omnes, propterea quod multi nihil prodesse philosophiam, plerique etiam obesse arbitrantur. Assumptio perspicua est hæc:

Opor-

Oportet autem sapere. Hoc autem quia ipsum ex re perspicitur, & verum esse intelligitur, nihil attinet approbari. Quare statim concludenda est argumentatio: Igitur dare operam philosophiæ convenit. Est ergo assumptio quædam, quæ approbationis non indiget. Nam quædam indigere perspicuum est. Separata est igitur ab assumptione approbatio. Falsum ergo est, non esse plus quam tripartitam argumentationem.

XXXVII. Atque ex his illud jam perspicuum est, esse quædam argumentationem, in qua neque propositio, neque assumptio indigeat approbationis. Hujusmodi, ut certum quiddam, & breve, exempli causa, ponamus: si summopere sapientia petenda est, summopere stultitia vitanda est. Summo autem opere sapientia petenda est: summo igitur opere stultitia vitanda est. Hic & assumptio, & propositio perspicua est: quare neutra quoque indiget approbatione: Ex his omnibus illud perspicuum est, approbationem tum adjungi, tum non adjungi. Ex quo cognoscitur, neque in propositione, neque in assumptione contineri approbationem, sed utramque suo loco positam, vim suam, tanquam certam & propriam obtinere. Quod si ita est, commode partiti sunt illi, qui in quinque partes distribuerunt argumentationem.

Quinque sunt igitur partes ejus argumentationis⁸⁰, quæ per ratiocinationem tractatur. Propositio, per quam locus is breviter exponitur, ex quo vis omnis oportet emanet ratiocinationis. Propositionis approbatio, per quam id, quod breviter expositum est, rationibus affirmatum, probabilibus & apertius fit. Assumptio, per quam id, quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur. Assumptionis approbatio, per quam id, quod assumptum est, rationibus affirmatur. Complexio, per quam id, quod conficitur ex omni argumentatione, breviter exponitur. Quæ plurimas habet argumentatio partes, ea constat ex his quinque partibus. Secunda est quadripartita. Tertia tripartita. Dein bipartita, quod in controversia est. De

Tom. I. ⁸⁰ Quinque sunt partes argumentationis] rationum momenta lege & expendit, lib. 5. A Cicero, quod rarum & mirum est, hoc cap. 14. pag. 337. & sequent. Idem. quidem in loco dissentit Quintilianus, cujus

una quoque parte potest alicui videri posse argumentationem consistere.

XXXVIII. Eorum igitur, quæ constant, exempla ponemus: horum, quæ dubia sunt, rationes afferemus. Quinque-partita argumentatio est huiusmodi: Omnes leges, iudices, ad commodum reipublicæ referre oportet, & eas ex utilitate communi, non ex scriptione, quæ in literis est, interpretari. Ea enim virtute & sapientia majores nostri fuerunt, ut in legibus scribendis nihil sibi aliud, nisi salutem, atque utilitatem reipublicæ proponerent. Neque enim ipsi, quod obesset, scribere volebant: & si scripissent, cum esset intellectum, repudiatum iri legem intelligebant. Nemo enim leges legum causa salvas esse vult, sed reipublicæ, quod ex legibus omnes reipublicas optime putant administrari. Quam ob rem igitur leges servari oportet, ad eam causam scripta omnia interpretari convenit: hoc est, quoniam reipublicæ servimus, ex reipublicæ comodo atque utilitate leges interpretemur. Nam ut ex medicina nihil oportet putare proficisci, nisi quod ad corporis utilitatem spectat, quoniam ejus causa est instituta; sic a legibus nihil convenit arbitrari, nisi quod reipublicæ conducatur, proficisci, quoniam ejus causa sunt comparata. Ergo in hoc quoque judicio definite literas legis perferari; & legem, ut æquum est, ex utilitate reipublicæ considerate. Quid enim magis utile Thebanis fuit, quam Lacedæmonios opprimi? Quid magis Epaminondam, Thebanorum imperatorem, quam victoriæ Thebanorum consulere decuit? Quid hunc tanta Thebanorum gloria, tam claro atque exornato tropæo carius, atque antiquius habere convenit? Scripto videlicet legis omisso, scriptoris sententiam considerare debebat. Atque hoc quidem satis consideratum est, nullam esse legem, nisi reipublicæ causa scriptam. Summam igitur amentiam esse existimabat, quod scriptum esset reipublicæ salutis causa, id non ex reipublicæ salute interpretari. Quod si leges omnes ad utilitatem reipublicæ referri convenit, hic autem salutem reipublicæ profuit, profecto non potest eodem facto

* Considerate] Man. Lamb. considerate: quod hic fecit. Quid enim

facto & communibus fortunis consuluisse, & legibus non obtemperasse.

XXXIX. Quatuor autem partibus constat argumentatio, cum aut proponimus⁸¹, aut assumimus⁸² sine approbatione. Id facere oportet, cum aut propositio ex se intelligitur, aut assumptio perspicua est, & nullius approbationis indiget. Propositionis approbatione præterita, quatuor ex partibus argumentatio tractatur ad hunc modum: Iudices, qui ex lege jurati judicatis, legibus obtemperare debetis. Obtemperare autem legibus non potestis, nisi quod scriptum est in lege, sequamini. Quod enim certius legis scriptor testimonium voluntatis suæ relinquere potuit, quam quod ipse magna cum cura, atque diligentia scripsit? Quod si literæ non exstarent, magnopere eas requireremus, ut ex his scriptoris voluntas cognosceretur: nec tamen Epaminondæ permitteremus, ne si extra iudicium quidem esset, ut is nobis sententiam legis interpretaretur, nedum nunc istud patiamur, cum præsto lex sit, non ex eo, quod apertissime scriptum est, sed ex eo, quod suæ causæ convenit, scriptoris voluntatem interpretari. Quod si vos, Iudices, legibus obtemperare debetis, & id facere non potestis, nisi quod scriptum est in lege, sequamini, quid causæ est, quin istum contra legem fecisse judicetis?

Assumptionis autem approbatione præterita, quadripartita sic fiet argumentatio: Qui sæpenumero nos per fidem fefellerunt, eorum orationi fidem habere non debemus. Si quid enim perfidia illorum detrimenti acceperimus, nemo erit, præter nosmetipsos, quem jure accusare possimus. Ac primum quidem decipi incommodum est: iterum, stultum: tertium, turpe. Carthaginenses autem sæpe jam nos fefellerunt. Summa igitur amentia est in eorum fide spernere, quorum perfidia toties deceptus sis.

Utraque approbatione præterita tripartita fit, hoc pacto: Aut metuamus Carthaginenses oportet, si incolumes eos reli-

F 2

queri-

⁸¹ Proponimus] Hoc est, eam propositionem efformamus, quæ vulgo Major in scholis appellatur. Idem.

⁸² Assumimus] Id est, eam propositionem conficimus, quam ætatis nostræ Logici Minorem vocant. Idem.

querimus; aut eorum urbem diruamus. Ac metuere quidem non oportet. Restat igitur, ut urbem diruamus.

XL. Sunt autem qui putant nonnunquam posse complexione & oportere superleferi, cum id perspicuum sit, quod conficiatur ex ratiocinatione. Quod si fiat, bipartitam quoque fieri argumentationem, hoc modo: Si peperit, virgo non est. Peperit autem. Hic satis esse dicunt proponere, & assumere: quoniam perspicuum sit, quod conficiatur, complexionis rem non indigere. Nobis autem videtur & omnis ratiocinatio concludenda esse; & illud vitium, quod illis displicet, magnopere vitandum, ne, quod perspicuum sit, id in complexione inferamus.

Hoc autem fieri poterit, si complexionum genera intelligantur. Nam aut ita complestemur, ut in unum conducamus propositionem, & assumptionem⁸³, hoc modo: Quod si leges omnes ad utilitatem reipublica referri convenit, hic autem saluti reipublica profuit; profecto non potest eodem facto, & saluti communis consuluisse, & legibus non obtemperasse. Aut ita, ut ex contrario sententia conficiatur, hoc modo: Summa igitur amentia est, in eorum fide spem habere, quorum perfidia toties deceptus sis. Aut ita, ut id solum, quod conficitur, inferatur, ad hunc modum: Urbem igitur diruamus. Aut ut id, quod eam rem, quae conficitur, sequatur, necesse est. Id est huiusmodi: Si peperit, cum viro concubuit. Peperit autem. Conficitur hoc: Concubuit igitur cum viro. Hoc si nolis inferre, & inferas id, quod sequitur, Fecit igitur incestum: & concluderis argumentationem, & perspicuam fugeris complexionem.

Quare in longis argumentationibus, ex conductionibus; aut ex contrario completi⁸⁴ oportet: in brevibus id solum,

⁸³ Ita complestemur, ut in unum conducamus propositionem & assumptionem] Id est, ut usitato nostris in scholis more loquar, argumenti nostri conclusio erit huiusmodi, ut ambas praemissas, sive maiorem & minorem, in unam periodum conducamus. Idem.

⁸⁴ Ex conductionibus .... completi] Hoc est, argumentum ita concludere, ut amba

praemissa, sive maior & minor, unam in periodum conducantur. A qua explicatione non multum abluat Marcus Victorinus, qui Tullianum illud ex conductionibus exponit *verba conyugata uti dicitur ablativum*, id est, per rerum congregationem (ut loquitur Quintilian. lib. 6. cap. 11.) & enumerationem per summa capita. Idem.

quod conficitur, exponere: in iis, in quibus exitus perspicuus est, consecutione⁸⁵ uti. Si qui autem ex una quoque parte putabunt constare argumentationem, poterunt dicere, saepe satis esse hoc modo argumentationem facere: Quoniam peperit, cum viro concubuit. Nam hoc nullius neque approbationis, neque assumptionis, vel ejus approbationis, neque complexionis indigere. Sed nobis ambiguitate nominis videntur errare. Nam argumentatio nomine uno res duas significat, ideo quod & inventum aliquam in rem probabile, aut necessarium, argumentatio vocatur, & ejus inventi artificiosa expolitio. Quando igitur proferent aliquid huiusmodi: Quoniam peperit, cum viro concubuit: inventum proferent, non expolitionem. Nos autem de expolitionis partibus loquimur.

XLI. Nihil igitur ad hanc rem ratio illa pertinebit: atque hac distinctione, alia quoque, quae videbuntur officere huic partitioni, propulsabimus, si qui aut assumptionem aliquando tolli posse putent, aut propositionem. Quae si quid habet probabile, aut necessarium, quoquo modo commoveat auditorem necesse est. Quod si solum id, quod inventum est, spectaretur, ac nihil, quo pacto tractaretur id, quod esset excogitatum, referret; nequaquam tantum inter summos oratores, & mediocres interesse existimaretur.

Variare autem orationem magnopere oportebit. Nam omnibus in rebus similitudo est satietatis mater. Id fieri poterit, si non similiter semper ingrediamur in argumentationem. Nam primum omnium generibus ipsis distinguere convenit orationem, hoc est, tum inductione uti, tum ratiocinatione. Deinde in ipsa argumentatione non semper a propositione incipere, nec semper quinque partibus abuti, neque eadem ratione partitiones expolire: sed tum ab assumptione incipere licet, tum ab approbatione alterutra, tum utraque, tum hoc, tum illo genere complexionis uti. Id ut perspicuatur, aut scribamus, aut in quolibet exemplo de iis, quae

⁸⁵ Consecutione] Quae alias complexio, connexio, conclusio dicitur. Vulgo Consequencia. Idem.

quæ propofita sunt, hoc idem exerceamus, ut quam facile fit factu.

Ac de partibus quidem argumentationis satis nobis dictum videtur. Illud autem volumus intelligi, nos probe tenere, aliis quoque rationibus tractari argumentationes in philosophia multis, & obscuris, de quibus certum est artificium constitutum. Verum illa nobis abhorreere ab usu oratorio videntur. Quæ pertinere autem ad dicendum putamus, ea nos commodius, quam cæteros, attendisse non affirmamus, sed perquisitiis & diligentius conscripisse pollicemur. Nunc, ut instituiamus, proficisci ordine ad reliqua pergemus.

XLII. Reprehensio est ⁸⁶, per quam argumentando adversariorum confirmatio ⁸⁷ diluitur, aut infirmatur, aut levatur. Hæc fonte inventionis eodem utetur, quo utitur confirmatio, propterea quod, quibus ex locis aliqua res confirmari potest, iisdem potest ex locis infirmari. Nihil enim considerandum est in his omnibus inventionibus, nisi id, quod personis, aut negotiis attributum est. Quare inventionem, & argumentationum expolitionem ex illis, quæ ante præcepta sunt, hanc quoque in partem orationis transferri oportebit. Verumtamen, ut quædam præceptio detur hujus quoque partis, exponemus modos reprehensionis; quos qui observabunt, facilius ea, quæ contra dicentur, diluere, aut infirmare poterunt.

Omnis argumentatio reprehenditur, si aut ex iis, quæ sumpta sunt, non conceditur aliquod unum, plurave: aut, si concessis, complexio confici ex his negatur: aut si genus ipsum argumentationis vitiosum ostenditur: aut si contra firmam argumentationem, alia æque firma, aut firmior ponitur. Ex iis, quæ sumuntur, aliquid non conceditur, cum aut id, quod credibile dicunt, negatur esse ejusmodi: aut quod comparabile putant; dissimile ostenditur: aut judicatum aliam in partem traducitur, aut omnino judicium improbat: aut, quod signum esse adversarii dixerunt, id ejusmodi negatur esse: aut si complexio, aut una, aut utraque ex parte reprehenditur.

⁸⁶ Reprehensio est] Alias infirmatio & refutatio, ἀναντιρ. Idem.

⁸⁷ Confirmatio] Κενωσις, quam Quintilianus probationem passim vocat. Idem.

henditur: aut si enumeratio falsa ostenditur: aut si simplex conclusio falsi aliquid continere demonstratur. Nam omne, quod sumitur ad argumentandum, sive pro probabili, sive pro necessario, necesse est sumatur ex his locis, ut ante ostendimus.

XLIII. Quod pro credibili sumptum erit, id infirmabitur, si aut perspicue falsum erit, hoc modo: Nemo est, qui non pecuniam, quam sapientiam malit. Aut ex contrario quoque credibile aliquid habebit, hoc modo: Quis est, qui non officii cupidior sit, quam pecuniæ? Aut erit omnino incredibile, ut si quis, quem constet esse avarum, dicat, alicujus mediocri officii causa, se maximam pecuniam neglexisse. Aut si, quod in quibusdam rebus, aut hominibus accidit, id omnibus dicatur usu evenire, hoc pacto: Qui pauperes sunt, iis antiquior officio pecunia est. Qui locus desertus est, in eo eadem factam esse oportet. In loco celebri homo occidit qui potuit? Aut si id, quod raro fit, fieri omnino negatur; ut Curio ⁸⁸ pro Fulvio: Nemo potest uno aspectu, neque præteriens, in amorem incidere.

Quod autem pro signo sumetur, id ex iisdem locis, quibus confirmatur, infirmabitur. Nam in signo, primum verum esse ostendi oportet: deinde ejus esse rei signum proprium, quæ de re agitur, ut cruorem cædis: deinde factum esse, quod non oportuerit; aut non factum, quod oportuerit: postremo scisse eum, de qua quæritur, ejus rei legem & consuetudinem. Nam ex res sunt signo attributæ: quas diligentius aperiemus, cum separatim de ipsa conjecturali constitutione ⁸⁹ dicemus. Ergo horum unumquodque in reprehensione, aut non esse signo, aut parum magno esse, aut a se potius, quam ab adversariis stare, aut omnino falso dici, aut in aliam quoque suspicionem duci posse demonstrabitur.

XLIV. Cum autem pro comparabili aliquid inducitur, quoniam

⁸⁸ Curio] Vulgo Curius: sed manifestum est hic legendum esse Curio. Nam hæc verba, Nemo potest, sunt ex Curionis oratione pro Fulvio de incestu, quam exitisse suis temporibus Cicero in *Bruto*, cap. 32. dicit; nobilemque habitam esse. *Ernestus*.

⁸⁹ Conjecturali constitutione] Συμμετρική σύστασις. Status est Oratoris questionis, quam vulgo facti vel de falso questionem appellamus. Vide quæ annotavimus ad cap. 8. not. 19. *Cæpper*.